

КРУЇЗНИЙ ТУРИЗМ ТА ЙОГО СТАН В УКРАЇНІ

У статті розкрито сутність поняття круїзний туризм. Визначені класифікація круїзного туризму, основні круїзні регіони світу. Окреслений стан розвитку круїзного туризму в Україні.

Ключові слова: круїзний туризм, круїзні регіони, круїзний туризм в Україні.

В статье раскрыта сущность понятия круизный туризм. Определены классификация круизного туризма, основные круизные регионы мира. Обозначенный состояние развития круизного туризма в Украине.

Ключевые слова: круизный туризм, круизные регионы, круизный туризм в Украине.

The article reveals the essence of the concept of cruise tourism. Defined classification of cruise tourism, the main cruise regions of the world. Outlined the state of cruise tourism in Ukraine.

Keywords: cruise tourism, cruise regions, cruise tourism in Ukraine.

Вступ. Постановка проблеми. Туризм є однією з найбільш динамічно розвиваючихся галузей світової економіки. Морські подорожі, як елемент туризму, не являються виключенням. Морське перевезення пасажирів є важливим елементом міжнародного торговельного мореплавства, що набув в останні десятиліття широкого розповсюдження. Морський круїз являє собою туристичну поїздку морем, як правило з заходом у порти, на борту спеціального пасажирського судна, у базову вартість якої включене комплексне обслуговування на борту судна. Так як ринок круїзів росте набагато швидше, ніж інші види транспортних подорожей (біля 6% на рік за числом пасажирів), а середнє завантаження морських круїзних суден у світі складає у середньому 88%, то є корисним розглянути саме цю тему з оглядом на розвиток цього виду туризму в Україні.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Дослідженні круїзної туристичної діяльності переважно викладені в спеціальній літературі, яка детально розглядає транспортні, а в даному випадку морські перевезення, а також деякі періодичні видання та інтернет-джерела. Проблема морських перевезень детально розкрита в працях М.Б. Біржакова, В.І. Нікіфорова, О.Я. Осіпової. Також її торкаються в своїх навчальних посібниках А.В. Бабкин, О.В. Аріон

Формування цілей, постановка завдання. Метою написання роботи є розкриття особливостей круїзного туризму, визначення основних регіонів його поширення в світі та опис стану круїзного туризму в Україні.

Виклад основного матеріалу. Морський круїзний туризм розвивається надзвичайно швидко. Якщо ще в 1975 р. на світовому ринку були присутні всього 2 трансатлантичні лайнери, то в даний час їх кількість перевищує 500 одиниць. Але в структурі світового круїзного ринку на країни колишнього СРСР відводиться не більше 3%, в той час як

39% обсягу всіх подорожей займають США, Китай та Індія, 42% – країни Європи, 12% азіатські країни.

Для дослідження ринку круїзних туристичних послуг важливо розглянути основні поняття круїзного туризму та його класифікації.

Круїз – морська або річкова туристська подорож на кораблі, який одночасно являється транспортним засобом, місцем проживання, харчування, розваг та багато інших заходів, і включає в програму берегове обслуговування. [1 с. 102]

Круїзне судно – судно, яке здійснює міжнародний рейс та перевозить пасажирів, що приймають участь у груповій туристичній програмі й розміщуються на судні, з ціллю короточасних туристичних візитів згідно розкладу одного чи декількох портів, відкритих для заходу іноземних суден.

Характерні риси круїзних подорожей:

1. Корабель використовується не тільки як засіб транспортування пасажирів, а й може виконувати практично всі функції курорту на суші. Тут є все: і басейни, і SPA-центри, і ресторани та ще багато іншого. Таке поєднання подорожі акваторією з курортним відпочинком дозволяє пасажирам відчувати особливу насолоду від круїзу.

2. Круїзні маршрути прокладаються через найцікавіші та найпопулярніші місця усієї планети, що в принципі й обумовлює поділ на круїзні регіони.

3. Стоянки здійснюються саме в таких портах, де турист може насолодитись сонцем, екзотичною природою та найкращими пляжами (американська система) або провести час на екскурсіях в місто з метою ознайомлення з його населенням, найцікавішими місцями тощо (європейська система). Туристам обов'язково запропонують цікаву програму та досвідченого гіда. Ви також можете здійснити прогулянку самостійно, але вам слід пам'ятати, що повернутись на корабель потрібно не пізніше визначеного терміну, інакше вас просто забудуть, і це приведе за собою ряд проблем.

4. Обслуговування на борту лайнера проводиться за системою «все включено у вартість», оплачуються лише окремі товари і послуги, про які пасажирів обов'язково попереджають.

5. Також слід попередити, що під час заходу в порти вам може знадобитись віза тієї країни в якій ви власне зупиняєтесь. Все це буде указано в тур пакеті.

Серед круїзів найбільш популярними являються морські. Морські міжнародні круїзи – найбільш розвинута сфера міжнародного туризму з використанням морських суден, до того ж являється найперспективнішою. Насамперед це пов'язано з рівнем доступності круїзної подорожі: ще на початку минулого століття скористатись такою розкішшю дозволити собі могли лише персони зі світського суспільства, зараз же практично кожна середньо забезпечена людина може дозволити собі побувати у хоча б

тижневому маленькому круїзі і відчуті райську насолоду, яку може подарувати лише цей вид подорожей.

За класифікацією Міжнародної асоціації круїзних компаній (CLIA) виділяють 5 базових типів круїзів:

- сучасні або класичні
- круїзи преміум-класу
- круїзи люкс-класу
- ексклюзивні
- особливі або тематичні.

Всі ці п'ять видів відрізняються за круїзною програмою (рівень сервісу, ціна, розваги, кількість пасажирів на борту, тривалість подорожі).

Класичні круїзи являються економ пропозицією для любителів круїзного туризму. Баланс ціни та якості обслуговування робить його найпопулярнішим серед типів круїзів. Ціни на лайнері класу «стандарт» коливаються від 100 до 200 доларів за добу, а рівень сервісу нічим не гірший, ніж практично у будь-якому 5-зірковому готелі. Широкий спектр розваг не дасть вам засумувати жодної хвилини: майданчики для занять спортом, басейни, солярії, ресторани, магазини провідних світових брендів, нічні клуби тощо. Також відкриті палуби де можна просто насолодитись гармонією з морем. Загалом повний релакс.

Провідними компаніями, які працюють з круїзами даного типу є: Royal Caribbean Cruise Lines, Carnival Cruise Lines, Costa Cruises, Norwegian Cruise Lines.

Круїзи преміум-класу характеризуються дещо підвищеним рівнем комфорту та сервісу і обслуговують вимогливих щодо відпочинку клієнтів (пропонується персональне обслуговування). Ціна за таку насолоду сягатиме до 400 доларів на добу в залежності від розміщення, розмірів каюти та можливо з власним балконом. Як правило найдешевші - каюти без виду на океан в середині судна (замість просторого вікна на стіні встановлюється як би картина, яка створює ілюзію виду на море), а найдорожчим являється сьют, найближче розташований до носової частини судна з, можна сказати, індивідуальною палубою до 32 кв. м.. Обслуговування ж на лайнері перевищує те, що надають найкращі готелі світу. Рівень розваг практично такий ж як і на лайнерах класу «стандарт».

Найбільші компанії: Holland America Line, Celebrity Cruises, Princess Cruises.

Круїзи класу «люкс». Назва говорить сама за себе. Безумовно розкішні невеликі за розмірами кораблі, розраховані на обслуговування VIP-персон. У кожного пасажир (200-400 чол.) персональна обслуга. Лайнери оздоблені найякіснішими та найбільш вишуканими дизайнерськими «штучками». Також на судні вишукане харчування, подаються різні делікатеси найкращих поварів. А такі компанії як наприклад The Yachts Of Seabourn практикують пожвавлене знайомство та спілкування між пасажиром за столом і навіть пропонують своїм клієнтам обід з капітаном лайнера як мінімум один раз на протязі круїзу! Тут ви не

побачите широкого спектру розваг як на класичних або преміум-круїзах, і взагалі даний тип не розрахований на подорож з дітьми, хоча ніхто цього не забороняє. Вартість сягає 400-1000 доларів на добу.

Круїзні компанії: The Yachts Of Seabourn, Cunard Line, Radisson Seven Seas, Crystal Cruises.

Ексклюзивні круїзи пропонують найбільш розкішний відпочинок, який тільки може подарувати круїзна подорож. Серед лайнерів, що надають таку можливість лауреати різних премій та нагород. Є 6-зіркові або навіть ті, що перевершують їх в плані комфорту та сервісу! Персоналом фіксуються особисті дані кожного пасажира (100-400 чол.), його уподобання, що робить ваше перебування в такому круїзі ще більш приємнішим. Коштує ж така казка від 700 до 1000 доларів в день. Компанії даного класу нерідко організовують навколосвітні подорожі тривалістю від 60 до 120 днів із заходом до найбільших портів та найцікавіших місць планети. Вартість сягає до 75 000 доларів.

Найбільші компанії: The Yachts Of Seabourn, Silversea Cruises.

Також круїзи поділяються за принципами організації:

- Кільцеві – маршрути у визначеному басейні, наприклад, Середземного моря, із заходом у 8 – 12 портів різних прибережних країн і популярних морських курортів (8-денний круїз «Балтійські столиці» на 4-зірковому лайнері Costa Mediterranea компанії Costa Cruises: Санкт-Петербург, Гельсінкі, Стокгольм, Копенгаген, Таллінн, Санкт-Петербург);

- «Open Jaw» - в один кінець маршруту (наприклад, 15-денний круїз навколо Європи на Costa Mediterranea: Санкт-Петербург, Гельсінкі, Стокгольм, Копенгаген, Дувр, Гавр, Віго, Лісабон, Кадіс, Малага, кінцева зупинка – Савона);

- Короткочасні виходи в море на 2-3 дні без заходу в інші порти («рейси в нікуди»);

- Тривалі маршрути, навколосвітні подорожі;

- Прибережні морські екскурсії і прогулянкові рейси.

Найбільше при організації круїзних подорожей використовують європейську або американську системи. Класична європейська система передбачає подорожі із заходом у рінні порти з екскурсійною програмою, а іноді й одно-дводенні поїздки в інші міста (наприклад 10-денна «Середземноморська чарівність» на 4-зірковому лайнері Noordam компанії HOLLAND AMERICA LINE: Чівітавекк'я, Ліворно, Монте-Карло, Барселона, Пальма, Туніс, Палермо, Неаполь, Чівітавекк'я).

Основною метою круїзів за американською системою є надання можливості круїзним пасажирам відпочивати на пляжах у місцях стоянок. Як приклад візьмемо подорож від компанії Costa Cruises на 4-зірковому лайнері Costa Atlantica: авіапереліт Мілан – Ла-Романа – Мілан і власне сам круїз Ла-Романа – Тортола – о. Антигуа – Сент-Люсія – о. Гваделупа – Сен-Мартен – Ла-Романа. [1 с. 105]

За географією круїзного обслуговування у світі виділяють 14 основних морських круїзних регіонів, кожен з яких цікавий по своєму, чи

то чаруючою природою, чи то найкращими пляжами або цікавими історичними та культурними пам'ятками:

1. *Карибський* – охоплює понад 40 портів на островах басейну Карибського моря;
2. *Схід Північноамериканського узбережжя* – включає порти узбережжя Атлантичного океану Північної Америки від м. Шарлоттаун (Канада) до м. Нью-Йорк (США);
3. *Аляско-Канадський* – порти північноамериканського узбережжя Тихого океану від м. Анкорідж (Аляска, США) до м. Сіетл (США);
4. *Мексиканська Рив'єра* – вздовж узбережжя Тихого океану від м. Сан-Франциско (США) до м. Акапулько (Мексика);
5. *Південноамериканський* – до основних портів відносять Ріо-де-Жанейро, Сан-Паулу, Сальвадор, Ресифі, Белен (Бразилія), Буенос-Айрес, Гуаякіль (Еквадор), Кальяо (Перу), Вальпараїсо, Пуерто-Монт, Пунта-Аренас, Ушуая (Аргентина), Монтевідео;
6. *Антарктичний* – обслуговується переважно з портів Пуерто-Монт (Чилі) та Ушуая з відвідуванням островів Південна Джорджія, Південні Оркнейські, Південні Шетландські, Кінг-Джордж, Петермана, Десепшн, і лише в окремих випадках – західного узбережжя Антарктиди;
7. *Атлантика* – переважно маршрути, що перетинають регіон з Європи до Карибів через Мадейру та Канари;
8. *Скандинавський* – умовно поділяється на два підрайони: Балтія та Норвезькі фіорди. До підрайону Балтія відносять порти Санкт-Петербург, Гельсінкі, Таллінн, Стокгольм, Мальме, Осло, Гамбург, Амстердам, Копенгаген, Саутгемптон. Підрайон Норвезькі фіорди охоплює порти узбережжя Норвезького моря від м. Хаммерфест до м. Ставангер та порт Лонгйір на о. Шпіцберген.
9. *Середземноморський* – понад 40 портів узбережжя Середземного та Чорного морів, зокрема порти Іспанії – Севілья, Пальма де Майорка, Барселона; Франція – Канни, Аяччо, Ніцца; Монако – Монте-Карло; Португалії – Лісабон; Італії – Сорренто, Портофіно, Венеція, Чівітавекья (Рим); Греції – Корфу, Пірей (Афіни);
10. *Західноафриканський* – це порти Фуншал (о. Мадейра, Португалія), Лас-Пальмас (Канарські острови, Іспанія), Дакар (Сенегал), Фрітаун (Сьєрра-Леоне), Монровія (Ліберія);
Приклад: 19-денний тур Західним побережжям Африки від компанії Silversea Cruises на лайнері Silver Wind від Кейптауна до Канарських островів: Кейптаун – Уолфіш-Бей – Бом-Бом Айленд – Банжул – Дакар – Прая (2) – Ла-Пальмас (Канари).
11. *Африкано-Індійський* – порти Східної Африки: Момбаса (Кенія), Занзібар (Танзанія), Порт-Луї (о. Маврикій), Бомбей, Мадрас (Індія), Коломбо (о. Шрі-Ланка), Male (Мальдівські о-ви), а також о. Мадагаскар та Сейшельські о-ви.

12. *Далекосхідний* – 45 портів узбережжя Японського, Філіппінського, Яванського, Південно-Китайського морів.

13. *Гавайський* – порти Гавайських островів (США);

14. *Південно-Тихоокеанський* – порти Австралії: Дарвін, Перт, Сідней, Мельбурн, Хобарт, а також порти Нової Зеландії та островів Океанії.

Найпопулярнішими з них вже на протязі багатьох років являються басейни Карибського, Середземного, Балтійського та Північного морів. Першість утримує Карибський регіон.

Круїзний ринок України. В Україні працюють декілька судноплавних компаній, які володіють, переважно, кількома суднами, серед яких немає жодного пасажирського корабля, що на 100 % відповідає усім вимогам сучасної туристичної індустрії. Без придбання нових лайнерів відновити морські подорожі в Україні не вдасться. Відсутність українського пасажирського флоту відчувають, перш за все, громадяни України, що не в змозі користуватися послугами іноземних туристичних фірм, перш за все, внаслідок недоступних цін. Сьогодні не тільки фахівці морського флоту, а й кожний пересічний громадянин України визнає необхідність того, щоб українські лайнери знову з'явилися на Чорному морі й перевозили пасажирів.

На сьогоднішній день круїзів по Чорному морю практично немає. Деякі міжнародні оператори, як це не сумно, взагалі не в курсі, що Чорне море можна розглядати з «круїзної» точки зору. Хоча в останні роки намітилася деяка тенденція до зростання пасажирських перевезень, їхній обсяг на Чорному морі становить лише 3% від загального обсягу перевезень на Середземному морі.

У якості позитивного прикладу можна назвати компанію «Укрферрі», що здійснює регулярні морські перевезення пасажирів на лінії Одеса – Стамбул – Одеса. Ця компанія є національним перевізником та володіє двома невеликими морськими пасажирськими паромами – «Південна Пальміра» та «Каледонія». Саме ці судна й виконують щотижневі рейси між Одесою та Стамбулом. Крім цього можна ще відзначити дніпровські круїзи з заходами, окрім дніпровських річкових портів (Київ, Канів, Кременчук, Запоріжжя, Дніпропетровськ, Херсон), в Одесу та Севастополь. Ці круїзи виконують річкові судна «Генерал Ватутін», «Зірка Дніпра», «Принцеса Дніпра».

У 2007 р. «Укрферрі» здійснила перші три пробні круїзні рейси по трьох країнах Причорномор'я – України, Росії й Туреччині за маршрутом Одеса – Ялта – Сочі – Стамбул – Одеса, що відбулися в липні й серпні цього року. Протягом тижня пасажирів, перебуваючи в комфортабельних умовах, здійснювали морську подорож через Крим і Кавказ, із заходом у новий для старого туристичного маршруту порт – Стамбул. Поступово до складу круїзної лінії передбачається включити міста Батумі, Несебр, Констанца та інші. Цю подію по суті можна вважати початком відродження круїзного бізнесу в Чорному морі. Проте спроба виявилась чесно кажучи невдалою. Досвід показав, що для успішної роботи такого маршруту

потрібен сучасний комфортабельний круїзний лайнер класу 4* переважної місткості 1000-1200 осіб. Це дасть змогу забезпечити вартість квитків в економ-класі на прийнятному для туристів рівні 100-120 дол. за день круїзу. Однак такого флоту в Україні немає. Його можуть надати іноземні компанії. Сьогодні вони домінують у Чорному морі у вантажоперевезеннях і можуть так само зайняти круїзний ринок Росії та України. [2]

Розвитку круїзного туризму в басейні Чорного моря було присвячено першу міжнародну конференцію Black Sea Cruise 2008, що проходила в Одесі наприкінці вересня 2008 р. Вона була організована Одеським морським торговим портом, міжнародною Асоціацією портів Чорного й Азовського морів (BASPA), видавництвом «Порты Украины», і зібрала солідних гостей. Серед учасників були представники найбільших круїзних компаній світу (Princess Cruises, Royal Caribbean International), портів Чорного моря і туроператорів.

Учасники даній конференції одностайно погодились з тим, що у басейну Чорного моря є великий круїзний потенціал, який потрібно просувати на міжнародний туристичний ринок. Було також визначено два напрямки розвитку круїзного туризму: перший – це відродження круїзного судноплавства, орієнтованого на внутрішній національний ринок причорноморських країн або ринок пострадянського простору, тобто російськомовних туристів; другий — залучення в причорноморські порти іноземних туристів і подальше просування чорноморського бренда на світовий круїзний ринок.

Судячи з виступів учасників конференції, хоч би який з цих напрямів вибрати, висновок один: у Чорноморського регіону є круїзне майбутнє. Але залежить воно від того, як регіон зможе сам представити себе на туристичній карті світу. І тут Чорне море необхідно розглядати не як окремі порти, а як регіон у цілому. Інакше кажучи, успіх можливий, якщо всі причорноморські порти об'єднують свої зусилля. У тому числі для спільної презентації чорноморського круїзного напрямку на міжнародних форумах, конференціях, виставках і ярмарках.

Світовий попит на круїзи залишається високим. За прогнозами іноземних компаній, у 2017 р. у світі налічуватиметься 24 млн. круїзних туристів. Нині щороку подорожують морем близько 15 млн. осіб. Більшість з них припадає на Північну Америку. Але вперше за останні роки набирає сили круїзний туризм у Європі. Середземне море стає дедалі привабливішим для північноамериканських туристів. І тут Чорноморський регіон, якому є що запропонувати, не повинен залишатися на узбіччі. Адже морські подорожі — це нові незвідані країни і нові враження. Отже, що більше портів, то краще. Про те, що інтерес до Чорноморського регіону є, свідчить зростаюча із кожним роком кількість суднозаходів. Лідирує тут Одеса, якщо не брати до уваги Стамбул. 2001 р. до Одеси зайшли 99 іноземних лайнерів. 2007-го – вже 147, 2008-го – 159. Це близько 140 тис. туристів. Хоча пропускна здатність пасажирського термінала Одеського

порту – до 4 млн. чоловік на рік. Він може приймати до п'яти теплоходів одночасно. У тому числі океанські лайнери завдовжки до 300 метрів із двома і більше тисячами пасажирів на борту. Для порівняння: у Сочі минулого року зайшло 40 круїзних суден, а до Стамбула — 414, це понад 580 тис. туристів.

За даними асоціації Medcruise, 60% європейців віддають перевагу Середземному, Чорному морям та атлантичним островам. Інтерес зумовлено новими маршрутами та новими суднами. На думку віце-президента асоціації Medcruise Валерія Манжиротті Чорне море може очікувати круїзний бум, так як європейські лінії є піонерами в зимових круїзах, а подорож поза сезоном — це додаткова ніша для швидко зростаючого круїзного туризму. [4]

Висновки. Круїзний туризм являє собою окрему галузь людської діяльності із своїми ознаками, особливостями, які обумовлені специфікою надання і споживання послуг та організації перебування. Як інноваційний вид туризму, круїзний туризм є дуже перспективним і Україна має значний потенціал у створенні власного круїзного ринку з власним продуктом. Але існує ряд проблем, які треба вирішувати на державному рівні. За умови створення державної програми розвитку та підтримки круїзного туризму наша країна має великі перспективи на ринку цих послуг.

1. Аріон О.В. *Організація транспортного обслуговування туристів: Навчальний посібник.* – К.: Альтерпрес, 2008. – 192 с.
2. Киричук К. *Как возродить круизное судоходство в Черном море// Судоходство.* – 2000. – № 6, С. 12- 13
3. Попов А. *Организация коммерческой деятельности на морском транспорте.* – М., 2001.
4. Сайт компанії Ukrferry-tours, програми подорожей, режим доступу: <http://www.ukrferry-tour.com/site/index.php>

УДК 911.2

Водяник Л.Ю.

КРАЄЗНАВЧІ МУЗЕЇ УКРАЇНИ ТА ЇХ ЗАЛУЧЕННЯ ДО ТУРИСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Поданий аналіз особливостей функціонування краєзнавчих музеїв та їх мережі на теренах України. Розглянуто питання щодо включення музеїв краєзнавчого профілю до туристичної діяльності. Запропоновано пріоритетні напрямки розвитку краєзнавчих музеїв на шляху їх використання в сфері туризму та рекреації.

Ключові слова: краєзнавчі музеї, туристична діяльність.

Представлен анализ особенностей функционирования краеведческих музеев и их сети на территории Украины. Рассмотрен вопрос о включении музеев краеведческого профиля в туристическую деятельность. Предложены приоритетные направления развития краеведческих музеев на пути их использования в сфере туризма и рекреации.

Ключевые слова: краеведческие музеи, туристическая деятельность.